

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของครูประถมศึกษาเกี่ยวกับการปรับหลักสูตรประถมศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตร โดยมีขอบข่ายในการนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของหลักสูตร
2. กระบวนการพัฒนาหลักสูตร
3. ความสำคัญและความจำเป็นในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
4. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
5. บทบาทหรือการมีส่วนร่วมของครูในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
6. ขอบเขตของการปรับหลักสูตรประถมศึกษา น.ศ. 2521

ความหมายของหลักสูตร

ในเรื่องความหมายของหลักสูตร ได้มีนักการศึกษาหลายท่านกล่าวไว้ ดังนี้

Beauchamp (1964 : 5) ให้คำนิยามหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตรคือประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเรียน"

Smith, Stanley and Shores (1950 : 4) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตรหมายถึง ลำดับขั้นของประสบการณ์ที่โรงเรียนกำหนดขึ้น เพื่อให้ความรู้แก่ผู้เรียน โดยกระบวนการคิดและการปฏิบัติ"

Saylor and Alexander (1974 : 17) "หลักสูตรคือการจัดเตรียมมวลประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาอย่างกว้าง ๆ และจุดมุ่งหมายเฉพาะของโรงเรียน"

เอกวิทย์ ณ ถลาง (2508 : 138) ได้นิยามความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้เด็กได้เรียน เนื้อหาวิชา ทศนคติ แบบพฤติกรรม กิจกรรมและสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งใดก็ตามซึ่งเรามุ่งหวังจะให้เกิดการเรียนรู้ขึ้นกับเด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกับเด็กเราก็คือหลักสูตรทั้งสิ้น หลักสูตรตามความหมายนี้กินความไปถึงประมวลการสอน แบบเรียน ตลอดจนถึงวิธีสอนและกิจกรรมต่าง ๆ ด้วย"

วิญญู สาธร (2516 : 252) กล่าวไว้ว่า "หลักสูตรคือบรรดาประสบการณ์หรือ

ความพยายามทั้งปวงที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเรียนเพื่อให้เด็กเรียนได้ เรียนรู้และพัฒนาตนเองไปในทางทิศทางที่โรงเรียนปรารถนา"

สมิทธ คุมนานกร (2523 : 3) ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า "หลักสูตรคือโครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้"

ธีรยุทธ์ เสนิงค์ ณ อรุณา (2526 : 203) ได้กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่า "มวลประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อพัฒนานักเรียนให้เป็นไปในทางที่พึงประสงค์"

อรุณ บุญสวัสดิ์ (2522 : 16) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรว่า "หลักสูตรคือมวลประสบการณ์ทั้งภายในห้องเรียนและภายนอกห้องเรียนที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเรียนเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษาคือความรู้ ทักษะค่านิยม และทักษะที่สำคัญแก่ชีวิต"

ความหมายของหลักสูตรตามที่ได้อ้างมา อาจสรุปได้ว่าหลักสูตรคือรูปแบบของมวลประสบการณ์ทั้งปวงทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนที่โรงเรียนจัดให้แก่เด็กเรียนเพื่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมายทางการศึกษา และสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างสง่างาม

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

ในการพัฒนาหลักสูตรจะประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญต่าง ๆ หลายขั้นตอนซึ่งมีนักการศึกษาทั้งภายในและต่างประเทศได้เสนอขั้นตอนของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรกันหลายรูปแบบในที่นี้จะนำขั้นตอนทั้งของนักการศึกษาในประเทศและต่างประเทศมาเสนอ โดยจะเสนอจากต่างประเทศเป็นอันดับแรก และของนักศึกษานานาชาติเป็นลำดับต่อไป ผู้ที่มีความสำคัญในการเสนอขั้นตอนพัฒนาหลักสูตรที่มีคนกล่าวถึงและอ้างอิงอยู่เสมอ คือ Tyler (1950 : 1) ได้เสนอรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรแบบตั้งเป็นคำถามไว้ 4 ข้อ ดังนี้

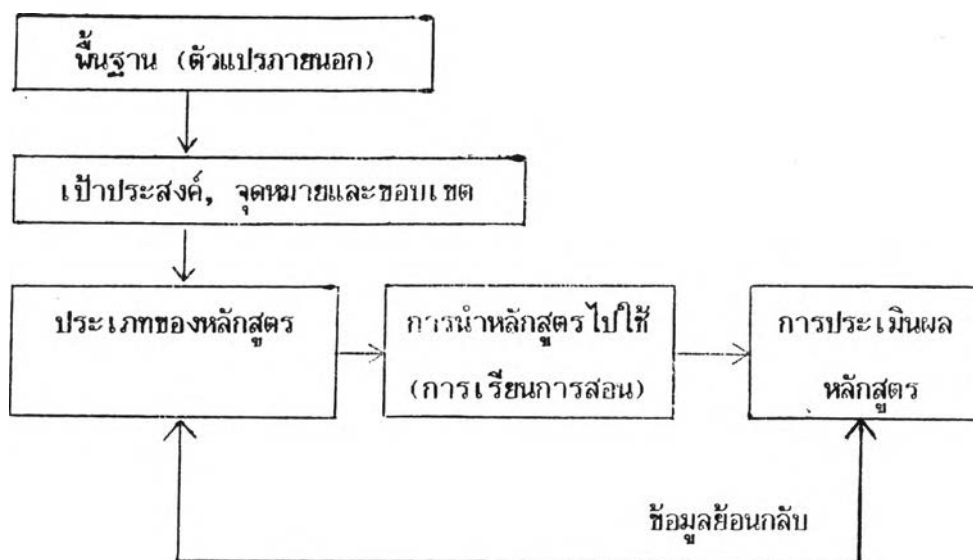
1. มีวัตถุประสงค์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่โรงเรียนจะต้องให้เด็กได้รับ
2. มีประสบการณ์ทางการศึกษาอะไรบ้าง ที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์เหล่านี้
3. จะจัดประสบการณ์ทางการศึกษาเหล่านี้ให้มีประสิทธิภาพได้อย่างไร
4. จะพิจารณาได้อย่างไรว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้นั้น ได้บรรลุแล้วมี

นักการศึกษาอีก 2 ท่านคือ Saylor and Alexander (1966 : 4) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในการพัฒนาหลักสูตร โดยระบุว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรจะต้องมีความเกี่ยวพันกันจากระบบหนึ่งถึงระบบหนึ่งและมีการเชื่อมโยงกันจากโรงเรียนถึงโรงเรียน จากห้องเรียนถึงห้องเรียน

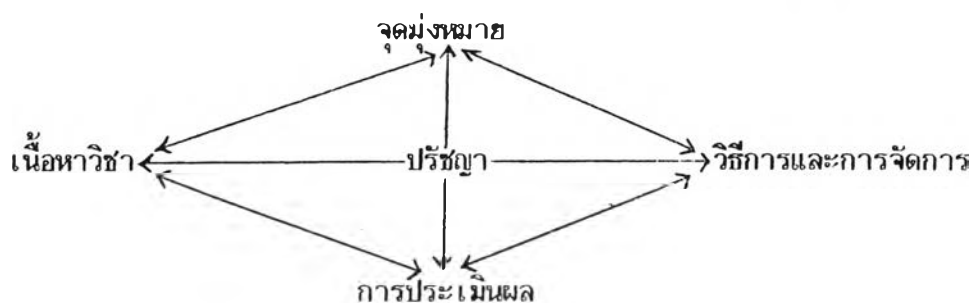
Taba (1962 : 12) กล่าวถึงขั้นตอนในการพัฒนาหลักสูตรมี 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. สำรวจปัญหาความต้องการและความจำเป็นต่าง ๆ ของสังคม
2. กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษา
3. คัดเลือกเนื้อหาวิชาที่จะนำมาสอน
4. จัดลำดับเนื้อหาสาระ
5. คัดเลือกประสบการณ์การเรียนรู้
6. จัดลำดับประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดวิธีการประเมินผลและแนวทางปฏิบัติ

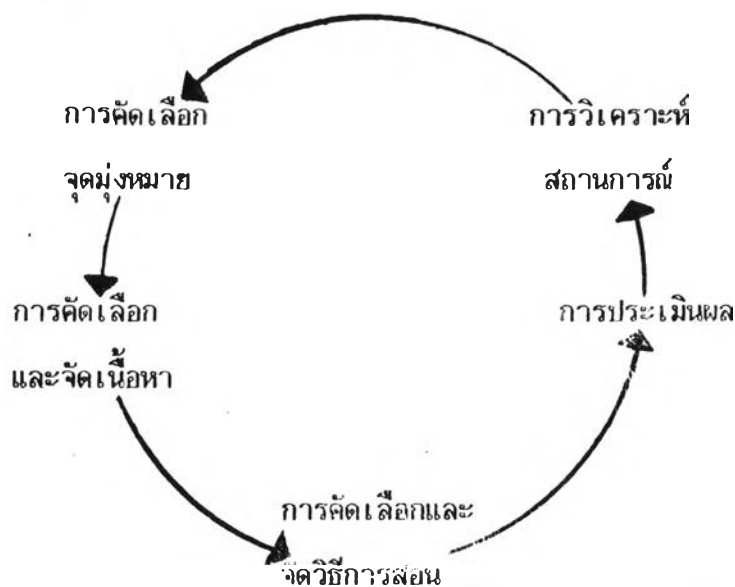
Saylor and Alexander (1974 : 27) เสนอรูปแบบในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

Tanner and Tanner (1975 : 59) จัดรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตร ดังนี้

Nicholls and Nicholls (1976 : 21) ได้จัดกระบวนการพัฒนาหลักสูตรเป็น
วัฏจักร ดังนี้

ขั้นตอนหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรที่ได้กล่าวมาข้างต้นเป็นกระบวนการของนักการศึกษาต่างประเทศที่ได้คิดค้นแนวทางเพื่อพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับสภาพสังคมในประเทศของตน โดยคำนึงถึงสภาพความแตกต่างของแต่ละสังคม ความต้องการของคนในสังคมก็แตกต่างกันไปด้วย เพราะหลักการและเหตุผลดังกล่าวว่านักการศึกษาไทยจึงได้ถือเป็นการกิจสำคัญในการที่จะพัฒนาหลักสูตรและได้เสนอกระบวนการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพและความต้องการจำเป็นของประเทศไทย ไว้หลายรูปแบบ ดังต่อไปนี้

เอกวิทย์ ฌ กลาง (2513 : 44-45) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรในส่วนกลางไว้ดังนี้

1. ตกลงวัตถุประสงค์และปรัชญาในการทำหลักสูตรว่ามีอะไร
2. การเผยแพร่เพื่อให้ปรัชญาเป็นที่ยอมรับ
3. การจัดตัวบุคคลที่จะร่วมในการพัฒนาหลักสูตร
4. จัดตั้งคณะกรรมการอิสระที่จะอุทิศเวลาและแรงงานให้เรื่องนี้โดยเฉพาะ
5. นำผลงานของคณะกรรมการไปทดลอง
6. นำหลักสูตรไปแก้ไข จัดทำโครงการสอน แบบเรียน ให้สอดคล้องกับหลักสูตร
7. นำหลักสูตรไปปฏิบัติจริง และติดตามผลเป็นระยะ

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2517 : 23-29) ได้จัดรูปแบบเป็นระบบพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำไปใช้ในการจัดห้องเรียนแบบศูนย์การเรียน ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินงานเป็น 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดจุดมุ่งหมาย

- ขั้นที่ 2 กำหนดหลักการ
- ขั้นที่ 3 กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร
- ขั้นที่ 4 ยกร่างเนื้อหาและประสบการณ์
- ขั้นที่ 5 กำหนดสื่อสารการสอน
- ขั้นที่ 6 นำหลักสูตรไปใช้

สมิทร คุณานุภกร (2523 : 5-8) กล่าวถึงขบวนการในการพัฒนาประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 5 ประการดังนี้คือ

1. กำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. การเลือก การจัดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. การนำเอาหลักสูตรไปใช้
4. การประเมินผลหลักสูตร
5. การปรับปรุงหลักสูตร

ระวีวรรณ ศรีศรีรามศรี (2526 : 235-236) กล่าวถึง งานในด้านการพัฒนาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงนั้นย่อมจะต้องมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 5 ประการ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องและต่อเนื่องกัน คือ

1. การศึกษาและวิเคราะห์สภาพของปัจจุบัน
2. การกำหนดจุดประสงค์หรือจุดหมาย
3. การวางแผนงานหรือกำหนดทิศทางเพื่อให้บรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้
4. การดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุถึงจุดประสงค์
5. การประเมินผล

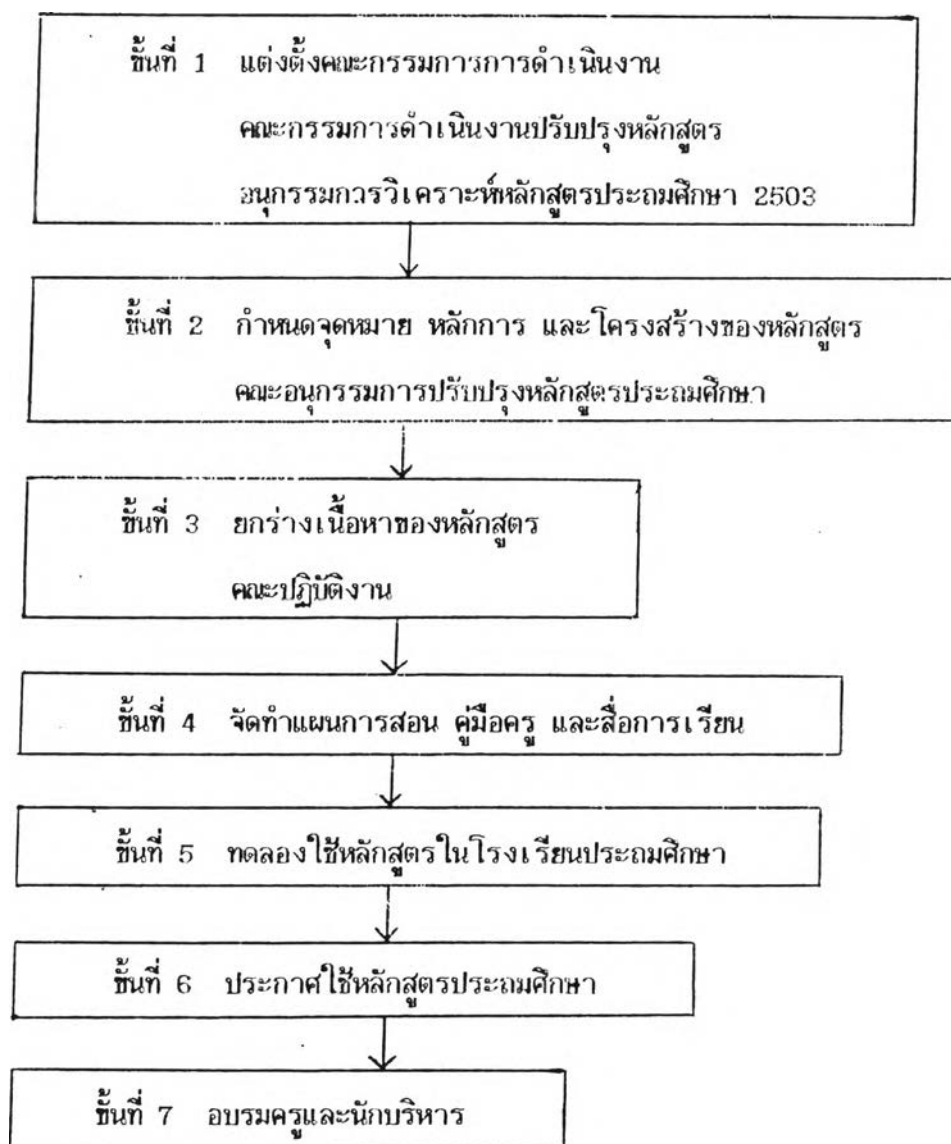
สัจจิต อุทรานันท์ (2527 : 38-42) ได้จัดลำดับขั้นตอนของการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
3. การคัดเลือกและจัดเนื้อหาสาระ
4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล
5. การนำหลักสูตรไปใช้
6. การประเมินผลการใช้หลักสูตร
7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ได้เริ่มดำเนินการพัฒนามาตั้งแต่ พ.ศ. 2513 จนกระทั่งประกาศใช้ พ.ศ. 2521 มีขั้นตอนในการดำเนินงานดังต่อไปนี้

- ขั้นที่ 1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน
- ขั้นที่ 2 กำหนดจุดหมาย หลักการและโครงสร้าง
- ขั้นที่ 3 ยกร่างเนื้อหาของหลักสูตร
- ขั้นที่ 4 จัดทำแผนการสอน คู่มือครู และสื่อการเรียน
- ขั้นที่ 5 ทดลองใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 6 ประกาศใช้หลักสูตร
- ขั้นที่ 7 อบรมครูและนักบริหาร

จัดเป็นรูปแบบจำลองได้ดังนี้

ความสำคัญและความจำเป็นในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพของสังคม จึงกำหนดนโยบายส่วนรวมของการศึกษาไว้เพื่อบูรณาการสังคม โดยมีนโยบายว่า พัฒนาเยาวชนและประชาชนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ มีความเป็นพลเมืองดีของชาติ เคารพยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขของชาติ มีความสำนึกที่จะต้องร่วมมือกันเพื่อป้องกันประเทศ และสร้างความมั่นคงให้แก่ชาติบ้านเมือง พร้อมทั้งส่งเสริมกระบวนการทางการศึกษา ที่มีส่วนช่วยในการแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมไทยปัจจุบัน ส่งเสริม และสนับสนุนให้สถาบันศึกษา และหน่วยงานทางการศึกษาเป็นศูนย์กลางในการบริการชุมชนทางวิชาการ และมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชนโดยเฉพาะในชนบท (สนอง เกรือมากและ วิสิฐ วงศ์จิตรราทร 2532 : 1266) โดยจะปรับปรุงระบบการศึกษาให้มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ โดยจัดระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระกระบวนการเรียนรู้แต่ละระดับและประเภทของการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นจริงในแต่ละท้องถิ่น โดยสนองความต้องการของสังคม วัฒนธรรม การเมือง และเศรษฐกิจของท้องถิ่นและของประเทศ

แผนพัฒนาการศึกษา ระยะที่ 6 ได้กำหนดนโยบายการศึกษาระดับประถมศึกษาให้สอดคล้องกับท้องถิ่น โดยสนับสนุนให้หน่วยงานทางการศึกษามีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะชนบททั้งนี้จะต้องมีการปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนรู้ โดยเปลี่ยนหลักสูตร แบบเรียน วัสดุสอน และการเรียนรู้ของนักเรียนระบบการวัดผลและการนิเทศการศึกษาให้สนองความต้องการของบุคคล ท้องถิ่น และประเทศชาติ

นโยบายของรัฐบาล ได้กำหนดไว้เด่นชัดในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ดังปรากฏในหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ซึ่งกำหนดหลักการสำคัญในการจัดทำหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรประถมศึกษาเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดสำหรับผู้ที่อยู่ในวัยเรียน ประสพการณ์ทั้งหมดที่จัดไว้ มีองค์ประกอบและรูปแบบที่สมบูรณ์ในตัวเอง เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในทุกภูมิภาค เน้นการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรมให้สอดคล้องสัมพันธ์กัน

หลักการสำคัญและโครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 ที่กล่าวไว้เกี่ยวกับท้องถิ่น คือเป็นการศึกษาที่มุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกัน แต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสที่จะจัดหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่น และ

โครงสร้างของหลักสูตรประถมศึกษาได้กำหนดไว้ว่า การจัดมวลประสบการณ์ให้ เรือนั้นยึดหยุ่นตาม
พัฒนาการของเด็กและความเหมาะสมของท้องถิ่น เป็นสำคัญ สำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
ตลอดจนเนื้อหาในแต่ละบท เรือน ควรให้ยึดหยุ่นตามเหตุการณ์สภาพท้องถิ่นความสนใจของผู้ เรือน
และผู้สอนควรรู้วิธีสอนที่จะให้ผู้ เรือนรู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น (กรมวิชาการ
2520 : 1-5)

ระวีวรรณ ศรีครามครัน (2526 : 237-240) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการปรับ
หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นไว้ว่า "ความจำเป็นในการพัฒนาหลักสูตรนั้นเกิดจากสาเหตุ
หลายประการด้วยกันคือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
2. แนวความคิดและผลงานวิจัยทางด้านจิตวิทยา
3. ความก้าวหน้าทางด้านวิชาการและบทบาทของสถาบันการศึกษา
4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบัน

สังัด อุกุรพันธ์ (2527 : 293-295) ได้กล่าวถึง สาเหตุที่ต้องมีการปรับปรุงแก้ไข
หลักสูตรว่า "ในปัจจุบันความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากยิ่งขึ้นทำให้สภาพของ
สังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมจะทำให้หลักสูตรที่มีอยู่เดิมเกิด
ความล้าหลัง ไม่สามารถตอบสนองความต้องการสังคมได้ เป็นเหตุให้เกิดความจำเป็นในการแก้ไข
ปรับปรุงหลักสูตร มีสาเหตุที่สำคัญดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ
3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม
4. การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา

สมิตร คุณานุกร (2523 : 222) ได้กล่าวถึง ความจำเป็นในการปรับหลักสูตรว่า
"เพราะหลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ หลักสูตรที่ดีควรตอบสนองต่อสังคมและ
เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา หลักสูตรจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย

อรุณ บุญสวัสดิ์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความเป็นไปได้ในการดัดแปลงหลักสูตรประถมศึกษา
ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ และได้สรุปว่าจากจุดอ่อนของ
หลักสูตรประถมศึกษา 2503 ในด้านการจัดทำหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของ
ท้องถิ่นจึงทำให้เกิดความจำเป็นในการที่จะแก้ไขปรับปรุง ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงจัดตั้งศูนย์

พัฒนาหลักสูตรขึ้นมาให้มีหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรในระดับต่ำกว่าปริญญาตรีโดยเฉพาะและกำหนดให้ เขตการศึกษารับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 จัดขึ้นเพื่อสนองหลักการที่ว่าเป็นการศึกษาเพื่อปวงชน ฉะนั้น หลักการ จุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรจึงเขียนไว้เป็นแนวทางกลาง ๆ เพื่อสนองนโยบายของชาติและความหมายของหลักสูตรที่ว่า "มวลประชาชาติทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้เด็กเพื่อพัฒนาเด็กไปในทางที่พึงปรารถนา (กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ 2520 : 97) ทั้งนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นสามารถที่จะปรับหรือปรับปรุงมวลประชาชาติต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของสังคมหรือท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่น เช่น เด็กในจังหวัดขอนแก่น ผู้ปกครองส่วนใหญ่มีอาชีพทางด้านกิจกรรม แต่ละท้องถิ่นก็ยังคงแตกต่างกันออกไปก็ควรที่จะให้เขามีการปรับหลักสูตรตามสภาพนั้น ๆ

การปรับหลักสูตรให้สอดคล้องหรือเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นนั้น หมายถึง การนำหลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บทมาปรับปรุงดัดแปลงในระดับท้องถิ่นซึ่งสอดคล้องกับความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นที่ว่า "หลักสูตรท้องถิ่น คือหลักสูตรที่ท้องถิ่นจัดขึ้นขึ้นมาสอน นอกเหนือจากหลักสูตรที่กรมวิชาการจัดทำขึ้น เพื่อให้เหมาะสมกับสภาวะความต้องการของท้องถิ่น" กรมวิชาการ (2520 : 202)

ระดับการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรมีหลายระดับตั้งแต่ระดับชาติจนถึงระดับห้องเรียน ซึ่งนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ดังนี้

ระวีวรรณ ศรีศรีรัมย์ (2525 : 234-235) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรจำเป็นจะต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรทั้ง 3 ระดับ คือ หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาติ ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มีลักษณะกว้าง และมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้ที่อยู่ในชาติมีความรู้ความสามารถตรงตามปรัชญา แนวคิดและสภาพสังคมที่เป็นส่วนรวม หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นการพิจารณาเลือกและปรับหลักสูตรในส่วนที่เป็นสาระสำคัญให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น และจัดทำเป็นโครงการเรียนการสอน หลักสูตรระดับโรงเรียนเป็นการนำหลักสูตรแม่บทและหลักสูตรท้องถิ่นมาพิจารณาเลือกและปรับส่วนที่เป็นสาระสำคัญให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียนในรูปแบบของแผนการเรียนการสอน

สมิตร คุณานุก (2520 : 180-188) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นไม่ควรจำกัดขอบเขตไว้เฉพาะในระดับกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้นแต่ควรจะทำให้กระจายไปในระดับต่าง ๆ

4 ระดับ ดังต่อไปนี้

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ เอกสารหลักสูตรในระดับนี้ ได้แก่ ตัวหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ และคู่มือครูซึ่งจะช่วยให้ความกระจ่างแก่ผู้นำหลักสูตร ไปใช้
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ท้องถิ่นในระดับนี้หมายถึง เขตการศึกษามิหน้าที่ขยายและปรับหลักสูตรระดับชาติในลักษณะการจัดทำประมวลการสอนซึ่งจะช่วยให้หลักสูตรระดับชาติมีความสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในเขตการศึกษานั้น ๆ
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน ในระดับนี้จะขยายและปรับประมวลการสอนอีกครั้งหนึ่งเพื่อให้ละเอียดยิ่งขึ้น จนกระทั่งสามารถแยกแยะรายละเอียดของเนื้อหาวิชาที่จะสอนออกมาเป็นกำหนดเวลาได้ เอกสารหลักสูตรในระดับนี้ ได้แก่ โครงการสอน คู่มือครูหรือคู่มือการสอน
4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชั้นเรียน ในระดับนี้จะเป็นการตอบสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน ซึ่งครูผู้สอนจะจัดทำเป็นบันทึกการสอน

อารี สันทรวี (2515 : 106) กล่าวถึงการสร้างหลักสูตรว่ามี 3 ระดับ คือระดับชาติ หรือระดับต้น จะมีการตั้งจุดมุ่งหมายว่าจะให้เยาวชนมีคุณลักษณะความสามารถอย่างไร การร่างหลักสูตรระดับชาติก็จะต้องทำในระดับกลาง ๆ อย่างกว้างขวาง จากหลักสูตรระดับชาติก็จะต้องนำไปจัดในระดับท้องถิ่นซึ่งอาจจะมีตั้งแต่ระดับภาค ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มโรงเรียน โดยพิจารณาตีความให้สัมพันธ์กับลักษณะชีวิตในท้องถิ่น หลักสูตรระดับท้องถิ่น ระดับนี้ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และสามารถวัดผลว่าสอนให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้เพียงไร

การพัฒนาหลักสูตรอาจสรุปได้ว่ามี 4 ระดับ คือ

1. ระดับชาติ ซึ่งเป็นหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งมีลักษณะกว้าง ๆ เพื่อให้ระดับท้องถิ่นนำไปขยายและปรับใช้ได้อย่างเหมาะสม
2. ระดับท้องถิ่น ซึ่งหมายถึง เขตการศึกษา ที่จะนำหลักสูตรระดับชาติมาขยายและปรับให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นในเขตการศึกษานั้น ๆ
3. ระดับโรงเรียน ในระดับนี้ต้องนำหลักสูตรระดับชาติ ระดับท้องถิ่นมาปรับให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน โดยคำนึงถึงรายละเอียดที่จะนำไปใช้
4. ระดับห้องเรียน จะต้องจัดทำหลักสูตรให้ละเอียดยิ่งขึ้นจนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมาย

ความเป็นมาของจังหวัดขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่นตั้งอยู่ใจกลางที่ราบสูง เป็นเมืองศูนย์กลางในการเดินทางสู่อีสานตอนล่าง และตอนบน เป็นศูนย์กลางทางการศึกษาและสาธารณสุขจังหวัดขอนแก่น เริ่มก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2331 (จุลศักราช 1150) ตรงกับ ร.ศ. 7 โดยพระยาเมืองแพน บ้านชีโล้นเพียรราชบุตรไพร่พลประมาณ 330 คน แยกออกจากเมืองสุวรรณภูมิไปขอตั้งที่ฝั่งบึงบอนเป็นเมืองขอนแก่น ณ บ้านดอนพะยอม เมืองเพ็ช (คือบ้านเมืองเพ็ช ตำบลเมืองเพ็ช อำเภอบ้านไผ่)

รัชกาลที่ 1 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เพ็ชเมืองแพน (พัน) เป็นพระนครศรีบริรักษ์ เจ้าเมืองขอนแก่นคนแรก

ปัจจุบันจังหวัดขอนแก่น มีเนื้อที่ 13,404 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 8,377,500 ไร่ มีประชากรทั้งหมด 1,484,282 คน เป็นชาย 748,205 คน เป็นหญิง 376,077 คน แบ่งการปกครองเป็น 17 อำเภอ และ 3 กิ่ง (โกวิท สีตลาชั้น 2529 : 32)

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะทั่วไปเป็นที่ราบสูง มีหุบเขาสูงต่ำสลับกันเป็นลูกคลื่นลาดเทลงไปทางทิศตะวันออก ระดับพื้นที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางโดยเฉลี่ย 100-200 เมตร พื้นที่ทางด้านทิศตะวันตกเป็นที่ราบสูงและภูเขาเหมาะต่อการปลูกพืชไร่และเลี้ยงสัตว์ ส่วนพื้นที่ทางด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำเหมาะแก่การกักน้ำ อุดหนุนโดยเฉลี่ย 28 องศาเซลเซียส ลักษณะอากาศแบบกึ่งร้อนกึ่งสลับแห้ง มีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ย 1,187.8 มิลลิเมตร/ปี ซึ่งจัดอยู่ในเกณฑ์ไม่มากนัก นอกจากนี้บางมีประสมกัภาวะฝนแล้งและฝนทิ้งช่วงเป็นเหตุให้การเพาะปลูกมักได้ผลผลิตไม่เต็มที่ (สำนักงานจังหวัดขอนแก่น 2531 : 6)

ทรัพยากรธรรมชาติ

- ดิน ลักษณะดินในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นเป็นดินทราย มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำและมีปัญหาการถูกชะล้างพังทลายสูง บางพื้นที่เป็นดินเค็ม โดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง ความเข้มข้นของเกลือในดินจะมีมากทำให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตน้อย

- แหล่งน้ำ จัดว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนจังหวัดขอนแก่น แยกประเภทตามแหล่งกำเนิดดังนี้

- แหล่งน้ำผิวดิน เป็นแหล่งน้ำที่มีความสำคัญที่ใช้สำหรับอุปโภค บริโภคของประชาชนส่วนใหญ่ในชนบท ได้แก่ แม่น้ำพอง แม่น้ำชี และแม่น้ำเชิญ นอกจากนี้ยังมีหนองน้ำบึงธรรมชาติ และลำห้วยกระเจาอยู่ทั่วไปในท้องที่อำเภอต่าง ๆ

- แหล่งน้ำใต้ดิน จากการสำรวจของกอน้ำบาดาล กรมทรัพยากรธรณีพบว่า ส่วนใหญ่ปริมาณน้ำจากบ่อเจาะจะได้รับน้ำระหว่าง 5-50 แกลลอนต่อนาที คุณภาพน้ำไม่อยู่ในเกณฑ์ใช้สำหรับบริโภคและปริมาณไม่เพียงพอในการประกอบการเกษตรได้ เพราะมีความเค็มและกร่อย ตั้งแต่ความลึก 25 ฟุตลงไป และความลึกเกินกว่า 400 ฟุต มักจะมีเกลือหินปนอยู่

- ป่าไม้ จังหวัดขอนแก่นมีเนื้อที่ป่าไม้ ซึ่งประกอบด้วยป่าสงวนแห่งชาติ 22 ป่า ป่าเตรียมสงวน 1 ป่า และป่าโครงการสัมปทาน 5 ป่า รวมเนื้อที่ป่าทั้งสิ้นประมาณ 1,815,813.5 ไร่ หรือประมาณร้อยละ 21.7 ของพื้นที่ทั้งจังหวัด เนื้อที่ป่าไม้ที่ยังมีสภาพป่า ส่วนมากอยู่ในบริเวณทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของจังหวัดและบางส่วนทางตอนเหนือของจังหวัด ส่วนเนื้อที่ป่าทางตอนใต้ส่วนใหญ่ถูกบุกรุกทำลายกลายเป็นไร่นา ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อสภาพแวดล้อม เกิดความแห้งแล้ง การพังทลายของหน้าดิน และการทับถมไผ่มน้ำลำธาร

- แหล่งก๊าซธรรมชาติ ได้สำรวจพบในพื้นที่จังหวัดขอนแก่น ที่อำเภอโนนสูงมีปริมาณการไหลประมาณ 27 ล้านลูกบาศก์ฟุต/วัน ซึ่งเป็นปริมาณมากพอในเชิงพาณิชย์ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในอนาคต นอกจากนี้ยังค้นพบอีกแห่งหนึ่งที่กิ่งอำเภอเวียงใหญ่ แต่ปัจจุบันปิดหลุมไว้ เนื่องจากแรงดันภายในหลุมสูง จำเป็นต้องรอเครื่องเจาะชุดใหม่ที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

สภาพทางเศรษฐกิจ

ประชาชนในทั้งจังหวัดขอนแก่นส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 70 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก จากสถิติการสำรวจของกอน้ำขึ้นปีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในปี 2529 จังหวัดขอนแก่นมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประมาณ 16,506.1 ล้านบาท เป็นมูลค่าที่มาจากสาขาการค้าส่ง และค้าปลีกถึง 3,789.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 16.95 ซึ่งเป็นสาขาที่มีความสำคัญมากเป็นอันดับหนึ่งของจังหวัด ส่วนสาขาที่มีความสำคัญรองลงมาคือ สาขาเกษตรกรรมมีมูลค่า 2,924.5 ล้านบาท หรือร้อยละ 17.71 สาขาบริการมีมูลค่า 2,347.0 ล้านบาท หรือร้อยละ 14.22 สำหรับสาขาอุตสาหกรรม มีความสำคัญเป็นอันดับ 4 มีมูลค่า 1,816.4 ล้านบาทหรือร้อยละ 11

การเกษตรกรรม

จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ทำการเกษตร 3,943,692 ไร่ การเพาะปลูกโดยทั่วไปอาศัยน้ำฝนธรรมชาติ มีพื้นที่เพียงส่วนน้อยที่อยู่ในเขตชลประทาน ประมาณร้อยละ 8 ของพื้นที่การเกษตรทั้งหมด ผลิตภัณฑ์สูงสุดของสาขาเกษตรกรรม คือการกลั่นน้ำมัน มีมูลค่า 2,092.2 ล้านบาท หรือร้อยละ 71.55 พืชเศรษฐกิจหลักที่สำคัญได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย ปอ และข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ เจลลี่

พื้นที่การเพาะปลูก ดังนี้

การค้าส่ง ค้าปลีก

จังหวัดขอนแก่นเป็นศูนย์กลางธุรกิจการค้า และการเงินของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และเป็นตลาดกลางของท้องถิ่น สินค้าออกส่วนใหญ่เป็นสินค้าเกษตร และผลิตภัณฑ์แปรรูปต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นแหล่งรับซื้อพืชไร่ที่สำคัญของภาค ได้แก่ มันสำปะหลังและข้าวมีคลังสินค้าความจุประมาณ 450,000 ตัน การค้ามีมูลค่า 3,789.4 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 22.95 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัดซึ่งเป็นอันดับ 1

การบริการ

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้กำหนดให้จังหวัดขอนแก่นเป็นเมืองหลักกระจายความเจริญไปสู่พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งจะมีบทบาทเป็นศูนย์กลางการบริหารด้านต่าง ๆ เช่น การท่องเที่ยว การคมนาคมขนส่ง การบริการสังคม การเงินและการธนาคาร โดยเฉพาะการบริการสังคม จังหวัดขอนแก่น จัดเป็นศูนย์กลางการบริการที่สำคัญของภาคในด้านการศึกษาและสาธารณสุขมีสถานศึกษาทุกระดับตั้งแต่อนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาจำนวนมาก เป็นที่ตั้งโรงพยาบาลหลายแห่ง และสามารถให้บริการแก่ประชาชนทั่วทั้งพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การอุตสาหกรรม

ในปัจจุบันอุตสาหกรรมมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของจังหวัดขอนแก่นมากขึ้น โดยลำดับมีมูลค่าสาขาอุตสาหกรรมเป็นอันดับ 4 ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดและเป็นอันดับ 2 ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในปี 2530 มีโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดขอนแก่น จำนวน 3,153 โรงงาน อาทิ โรงงานทำเชื้อกระดาษ โรงงานน้ำตาลทราย โรงสีข้าว โรงงานอัดเม็ดมัน โรงงานทอกระสอบ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน ได้กำหนดให้อำเภอเมืองขอนแก่น และอำเภอบ้านไผ่เป็นเขตส่งเสริมการลงทุนเขตที่ 3 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อดำเนินการส่งเสริมการลงทุนตามนโยบายการกระจายโรงงานอุตสาหกรรมจากกรุงเทพมหานครออกสู่ภูมิภาค วัฒนธรรมและชนบทธรรมเนียมประเพณี

ประชาชนส่วนใหญ่พูดภาษาพื้นเมืองอีสาน มีเพียงส่วนน้อยในเขตชุมชนเมืองที่พูดภาษาไทย สภาพความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นแบบเรียบง่าย รักสงบและมีความสัมพันธ์กับชนบทธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมตามแบบฉบับของคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือโดยทั่วไป คือ ยึดถือกับ "ฮีตสิบสอง" เป็นหลัก ฮีต แปลว่า จารีต คือสิ่งที่เคยประพฤติปฏิบัติสืบต่อกันมาแล้วเป็นเวลานาน ฮีตนี้จะมีการ

ปฏิบัติประจำเดือนเดือนละ 1 ฮีต ตลอดปีเป็น 12 ฮีต นอกจากนี้ยังมีประเพณีบางอย่างที่ชาว
ขอนแก่นถือปฏิบัติโดยเฉพาะคือประเพณีทอดเทียน ประเพณีฟ้อนเต็ยตรุษสงกรานต์ และการเล่นม้า
หลังไปก

- นิทานพื้นบ้านของชาวจังหวัดขอนแก่น มีหลายเรื่อง เช่น ตำนานพระธาตุขามแก่น
เรื่องพระบุ พระชิน พระลับ พระคือ เรื่องภูเก้า นิทานนางเซียวค่อม เรื่องผาแดงนางไอ่
เรื่องท้าวคัทธนาม

- การละเล่นพื้นบ้าน มีหลากหลายกิจกรรม เช่น การเล่นท้าวจำมูมี เตยจับอยู่
ต่อไก่ เสี่ยงไก่ ตะขอ เต็นชาเดี่ยว การร้องสารัญญา ญา

นอกจากนี้ยังมีศิลปการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวภาคอีสาน คือ หมอลำ ซึ่งจำแนก
เป็นหลายประเภท เช่น หมอลำกลอน ลำเพลิน ลำเต้ย และเอกลักษณ์ที่เป็นหมอลำถือกำเนิดจาก
จังหวัดขอนแก่น คือ ลำเดินขอนแก่น อันเป็นลีลาและท่วงทำนองเฉพาะของชาวขอนแก่น

ดนตรีพื้นบ้านมีหลายชนิดที่นิยมเล่นกันก็มี โหม่ แคน ซอ โปงกลาง เป็นต้น (จารุบุตร
เรื่องสุวรรณ 2521 : 5)

การศึกษา

จังหวัดขอนแก่นมีการจัดบริการด้านการศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษาใน
ความรับผิดชอบของทบวงมหาวิทยาลัยคือ มหาวิทยาลัยขอนแก่น นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานที่ให้บริการ
การศึกษาวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น เช่น สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสังกัด
กรมแรงงาน กระทรวงมหาดไทย และศูนย์ฝึกวิชาชีพในสังกัดกรมอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

การศาสนา

ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ 98 นับถือศาสนาพุทธ นอกนั้นนับถือศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม
และศาสนาอื่น ๆ รวมเป็นร้อยละ 2 มีสถานที่ประกอบพิธีทางศาสนาที่สำคัญ ดังนี้

- วัดพุทธ 1,137 วัด
- สำนักสงฆ์ 1,073 แห่ง
- โบสถ์คริสต์ 13 แห่ง

การสาธารณสุข

ปัจจุบันให้บริการด้านสาธารณสุขแก่ประชาชนในจังหวัดขอนแก่น มีแนวโน้มที่จะกระจายไป
อย่างทั่วถึง โดยในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ได้ดำเนินการก่อสร้าง

โรงพยาบาลชุมชน และเปิดให้บริการได้ครบทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอแล้ว นอกจากนี้ยังได้จัดสร้าง สถานีอนามัยประจำตำบล ๆ ละ 1 แห่ง ครบทุกตำบล เพื่อให้บริการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน ในท้องถิ่น ให้ทั่วถึงและสนองความต้องการได้มากที่สุดสำหรับบุคลากรด้านการสาธารณสุข ในปัจจุบัน แพทย์ 1 คน รับผิดชอบต่อประชากร 3,964 คน และพยาบาล 1 คน รับผิดชอบต่อประชากร 1,164 คน และโดยสภาพความเป็นจริงการให้บริการสาธารณสุขของจังหวัดขอนแก่นจะมีประชาชน จากจังหวัดข้างเคียงมาใช้บริการเป็นจำนวนมาก

ปัญหาและความต้องการของจังหวัดขอนแก่น

สำนักงานจังหวัดขอนแก่นซึ่งเป็นหน่วยงานที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสภาพเศรษฐกิจ และ สังคมของจังหวัดขอนแก่นไว้โดยละเอียด ได้สรุปสภาพปัญหาและแนวทางแก้ไขไว้ดังต่อไปนี้ (สำนักงานจังหวัดขอนแก่น 2531 : 7-8)

- การเกษตรกรรม สภาพทั่วไปคือดินมีคุณภาพต่ำและไม่มีน้ำ ทำให้แหล่งน้ำธรรมชาติขาดแคลนในฤดูแล้ง ประกอบกับป่าไม้ถูกบุกรุกทำลายจากการแสวงหาที่ทำกินของประชาชนชนบท ทำให้ฝนไม่ตกตามฤดูกาล เกษตรกรในหลายพื้นที่ประกอบอาชีพไม่ได้ผลและบางพื้นที่ไม่สามารถทำการเพาะปลูกได้หลายปีติดต่อกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ตอนล่างของจังหวัด ประชาชนส่วนใหญ่ในพื้นที่ดังกล่าวต้องประสบภาวะขาดแคลนข้าวบริโภค และไม่มีรายได้พอที่จะจับจ่ายใช้สอย อันเป็นสาเหตุให้ประชาชนตกอยู่ในสภาวะหนี้สินและการอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อหางานทำเป็นประจำ
- การสาธารณสุข ประชากรจังหวัดขอนแก่นมีจำนวนแม่และเด็กประมาณ 2 ใน 3 ของประชากรทั้งจังหวัด งานพัฒนาอนามัยแม่และเด็กยังไม่ประสบผลเท่าที่ควร เนื่องจากทรัพยากรของรัฐมีจำกัด และประชาชนบางท้องที่ให้ความสนใจและความสำคัญต่อภาวะโภชนาการน้อย เพราะสภาพความเคยชินและภาวะทางเศรษฐกิจของครอบครัวไม่เอื้ออำนวย
- การศึกษา ปัญหาการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ยังคงเป็นปัญหาหลักที่ต้องการให้รัฐสนับสนุนงบประมาณ สำหรับปัญหาบุคลากรยังไม่เพียงพอ ในการรับผิดชอบในการเก็บรวบรวมข้อมูลและติดตามผล ผู้ปฏิบัติต้องทำงานหลายด้าน ในช่วงระยะเวลาเดียวกันทำให้สับสนและไม่รู้ทิศทางในการพัฒนาของตนเอง
- การอุตสาหกรรม อุตสาหกรรมในจังหวัดขอนแก่นถูกจำกัดโดยขนาดของตลาดท้องถิ่นที่แคบและขยายตัวช้า และโดยเหตุที่อุตสาหกรรมเกษตร เป็นอุตสาหกรรมหลักมักจะประสบ

ปัญหาวัตถุดิบที่มีคุณภาพต่ำและปริมาณไม่แน่นอน รวมทั้งคนในท้องถิ่นยังขาดความรู้และเทคโนโลยี จึงยังคงประสบปัญหาด้านการบริการ การตลาด และการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมที่เหมาะสม

- การว่างงาน จังหวัดขอนแก่นมีผู้ว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยวค่อนข้างมาก เมื่อศึกษาจากข้อมูลที่สามารถได้เมื่อปี 2530 มีผู้อยู่ในแรงงาน 696,807 คน เป็นผู้ว่างงานทั้งสิ้น 41,808 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้ว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว 114,179 คน ซึ่งถือว่าเป็นแรงงานท้องถิ่นที่ไม่ก่อให้เกิดผลผลิตทางเศรษฐกิจ ทั้งยังมีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาทางสังคมและการปกครองสูงขึ้น

แนวทางการแก้ไขปัญหา

- การพัฒนาการใช้ที่ดินและการพัฒนาแหล่งน้ำ จากสภาพที่ดิน ในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นมีคุณภาพต่ำ จึงต้องกำหนดรูปแบบการใช้ที่ดินให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ดินให้เหมาะสมและเกิดประโยชน์ในการพัฒนาการเกษตร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้ดินและเพิ่มประสิทธิผลในการผลิตรวมทั้งมีการวางแผนการใช้ที่ดินเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป เพื่อให้แหล่งน้ำธรรมชาติคงสภาพและง่ายต่อการพัฒนาให้เกิดประโยชน์แก่เกษตรกรในขณะเดียวกันก็ดำเนินการให้มีแหล่งน้ำกระจายอยู่ในท้องที่ต่าง ๆ ให้เพียงพอแก่การอุปโภคและบริโภคของเกษตรกรในท้องที่ชนบท โดยเฉพาะในเขตพื้นที่เป้าหมายที่ประสบภาวะแล้งอยู่เป็นประจำในบริเวณตอนล่าง ได้แก่ อำเภอหนองสองห้อง อำเภอบ้านไผ่ อำเภอชนบท อำเภอภูผามาศ อำเภอเวียงชัย กิ่งอำเภอเปือยน้อย และกิ่งอำเภอเวียงใหญ่

- การสาธารณสุข การพัฒนามุ่งเน้นให้การดูแลก่อนคลอด รมรงค์ให้มีการฝากครรภ์ในระยะแรกของการตั้งครรภ์มากขึ้น ส่งเสริมให้มีการดูแลหญิงมีครรภ์อย่างสม่ำเสมอ โดยถือเป็นจุดเริ่มต้นหรือเน้นการดูแลสุขภาพอนามัยของประชาชน รวมทั้งจัดบริการวางแผนครอบครัว การโภชนาการ การสร้างภูมิคุ้มกันโรค และการจัดหาน้ำสะอาดดื่มให้เพียงพอ ตลอดจนการสร้างส้วมราดน้ำไว้ใช้ให้ครบทุกหลังคาเรือน

- การอุตสาหกรรม ผลิตาส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดย่อมให้มีระบบการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ และการบริหารแบบครบวงจร โดยการส่งเสริมให้ความรู้ และเทคโนโลยีด้านอุตสาหกรรม และรู้จักการวางแผนพัฒนาอุตสาหกรรมด้วยตนเองมากขึ้นรวมทั้งปรับปรุงการสื่อสาร คมนาคมและระบบสาธารณูปโภคให้สามารถรองรับการขยายตัวของอุตสาหกรรมควบคู่กันไป

- การศึกษา การดำเนินงานในระยะต่อไป ยังคงให้ความสำคัญกับการศึกษานอกระบบ โรงเรียน โดยเฉพาะการส่งเสริมการศึกษาแก่ประชาชนในชนบท ตามโครงการรณรงค์เพื่อการรู้หนังสือแห่งชาติ

- การกระจายรายได้และการมีงานทำ ส่งเสริมให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รู้จักการปลูกพืชเศรษฐกิจแบบผสมผสานที่เหมาะสมกับสภาพดินฟ้าอากาศเพื่อก่อให้เกิดภาวะมีงานทำตลอดปีและมีรายได้ ไม่ต้องอพยพย้ายถิ่นเพื่อไปรับจ้างทำงานรวมทั้งพัฒนาความรู้ด้านการขายแก่เกษตรกรเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเมืองในฐานะผู้ซื้อ กับชนบท ในฐานะผู้ขายให้มีความยุติธรรม ซึ่งจะเกิดการกระจายรายได้ไปสู่ชาวชนบทมากขึ้น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น หรือในระดับเขตการศึกษา เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาขยายและปรับให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น เพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นนั้น ๆ

สังัด อูทรานันท์ (2527 : 310-312) กล่าวไว้ว่า การปรับหลักสูตรให้เข้ากับสภาพสังคมของท้องถิ่น อาจจะดำเนินการในระดับเขตการศึกษา ระดับจังหวัดระดับอำเภอ หรือระดับโรงเรียนก็ได้ การดำเนินการทุกระดับหากจะให้เป็นไปอย่างมีระบบและเป็นขั้นตอนควรมีลำดับขั้นดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 จัดตั้งคณะทำงาน ควรเลือกบุคคลที่มีความสามารถและมีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติงานเป็นสำคัญ

ขั้นที่ 2 ศึกษาสภาพข้อมูลพื้นฐาน เพื่อจะได้ทราบข้อมูลที่แท้จริงภายในสังคมซึ่งจะเป็นประโยชน์อย่างมากต่อการพัฒนาหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของท้องถิ่น

ขั้นที่ 3 กำหนดจุดมุ่งหมายสำหรับหลักสูตรท้องถิ่นว่าจะทำการพัฒนาโดยการปรับหลักสูตรกลางหรือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเสริมนั้นควรจะให้บรรลุเป้าหมายอะไรบ้าง

ขั้นที่ 4 ดำเนินการเลือกเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตรกลางที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น และ/หรือจัดสร้างกระบวนวิชาขึ้นใหม่

ขั้นที่ 5 ดำเนินการใช้หลักสูตรตามที่ได้ปรับขยายไว้แล้ว โดยมีการนิเทศติดตามผลการใช้ตัวอย่างใกล้ชิดด้วย

ขั้นที่ 6 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เป็นขั้นที่มีความสำคัญมากเพราะจะทำให้ทราบว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นนั้นเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

ขั้นที่ 7 ทำการปรับปรุงแก้ไข เป็นขั้นการตัดสินใจเกี่ยวกับหลักสูตรว่าสมควรจะได้รับการปรับปรุงแก้ไขตรงจุดไหนจึงจะทำให้หลักสูตรเหมาะสมและก่อให้เกิดประโยชน์แก่การศึกษาในสังคมส่วนรวมและสังคมท้องถิ่นให้มากที่สุด

สุมิตร คุณานุก (2520 : 192-195) ได้เสนอแนะขบวนการ และวิธีการดำเนินงาน การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น ดังนี้

1. การจัดตั้งคณะกรรมการ ควรจะเลือกบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์หลาย ๆ ด้านเป็นกรรมการ และควรจะให้ครูร่วมเป็นกรรมการด้วย
2. การจัดตั้งอนุกรรมการ เพื่อแบ่งเบางานที่คณะกรรมการปฏิบัติอยู่และอนุกรรมการ ควรจะเป็นเจ้าหน้าที่ทางการศึกษาประจำจังหวัด
3. การศึกษาและวิจัยเพื่อหาข้อมูล คณะกรรมการ และอนุกรรมการ ควรดำเนินงานหา ข้อมูลต่าง ๆ ดังนี้
 - 3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรในระดับชาติ
 - 3.2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนในแต่ละเขตการศึกษา
 - 3.3 ข้อมูลเกี่ยวกับข้อบกพร่องต่าง ๆ ของประมวลการสอนที่ได้จัดทำขึ้นมาแล้ว ในอดีต
 - 3.4 ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาและข้อจำกัดในการเรียนการสอนของแต่ละเขตการศึกษา
4. กำหนดข้อตกลงเบื้องต้น คณะกรรมการควรตกลงกันเกี่ยวกับรายละเอียดในเรื่องรูปแบบ ของประมวลการสอน และเวลาในการดำเนินงาน
5. การประชุมเพื่อดำเนินงาน

ระวีวรรณ ศรีศรีธรรม (2525 : 259) กล่าวไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นจำเป็นต้องศึกษาปัญหาและสภาพปัจจุบันของท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการพิจารณา ร่วมกับหลักสูตรระดับชาติ สำหรับจัดทำวัตถุประสงค์และโครงการสอนในลักษณะกว้าง ๆ ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ซึ่งมีขั้นตอนการดำเนินงาน ดังนี้

1. คณะกรรมการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ควรประกอบด้วยบุคลากรทั้งที่มีความเข้าใจสภาพของปัญหาความต้องการและลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นนั้น ๆ
2. กำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่นซึ่งควรกำหนดไว้อย่างกว้าง ๆ เพื่อให้ผู้บริหารโรงเรียนสามารถปรับใช้ในโรงเรียนได้ และควรคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ด้วย
3. การวางแผนงานและจัดทำโครงสร้างหลักสูตร เป็นการกำหนดรายละเอียดของหลักสูตร จัดทำเอกสารหลักสูตร การแนะนำหลักสูตร อบรมผู้บริหารและครู และจัดทำโครงสร้างเนื้อหาวิชา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้พัฒนาท้องถิ่นของตนเอง

4. การดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการดำเนินการให้คำแนะนำ ช่วยเหลือ สนับสนุน และประชาสัมพันธ์ เผยแพร่หลักสูตร เพื่อให้ผู้บริหาร โรงเรียนและครูสามารถนำหลักสูตรไปปรับใช้ได้

5. การประเมินผลหลักสูตร เป็นการประเมินว่าหลักสูตรที่จัดทำขึ้นสอดคล้องกับนโยบาย เป้าหมาย และจุดประสงค์หรือไม่ โดยพิจารณาจากผู้ใช้หลักสูตร นักเรียนตลอดจนสภาพของท้องถิ่น นั้น ๆ

กรมวิชาการ (2520 : 31-32) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่นไว้ว่า ควรให้ผู้ที่รู้ปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น รู้วิถีชีวิตใจ และข้อเท็จจริงของท้องถิ่นและของส่วนกลางพร้อมกันไป ทั้งควรจะได้แก่ศึกษานิเทศก์ เขตการศึกษา นิเทศก์จังหวัด เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวกับการศึกษาโดยทั่ว ๆ ไป ตลอดจนครูผู้ทำการสอนที่อยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ ช่วยกันพิจารณาว่าหลักสูตรแกนกลางเมื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นจะเอาส่วนใดตอนใดมาใช้จึงจะเหมาะสมจะต้องทำอะไรเพิ่มหรือเสริมขึ้นมาตามที่ท้องถิ่นต้องการ โดยยึดหลักในการพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521

1. เขตการศึกษาหรือคณะกรรมการที่ได้รับมอบหมายดำเนินการเปลี่ยนแปลงเนื้อหาสาระให้เหมาะสมเพื่อสนองความต้องการของท้องถิ่น

2. เอกสารเกี่ยวกับหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู และหนังสืออ่านประกอบหรือเครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ดัดแปลงใช้ให้เหมาะสมกับท้องถิ่นได้

3. วิธีการสอนเฉพาะเรื่อง ควรจัดเป็นขั้นตอนให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

4. การผลิต เครื่องมือเครื่องใช้ คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ นำประสานสัมพันธ์กับความเข้าใจข้อแตกต่างที่เอาไปดัดแปลงใช้

การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น อาจสรุปเป็นขั้นตอนในการดำเนินงาน ได้ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงาน

2. ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของท้องถิ่นหรือของเขตการศึกษานั้น ๆ

3. กำหนดจุดมุ่งหมายและจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

4. ดำเนินการจัดทำเอกสารหลักสูตร เช่น แผนการสอน คู่มือครู หนังสืออ่านประกอบ

เป็นต้น

5. ดำเนินการทดลองและติดตามผล

6. ปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

7. ประกาศใช้เป็นหลักสูตรในระดับท้องถิ่น
8. ดำเนินการอบรมผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและประชาสัมพันธ์เผยแพร่หลักสูตร

บทบาทหรือการมีส่วนร่วมของครูในการปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

บทบาทของครูในการปรับหลักสูตรกลางให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น ได้มีนักวิชาการทั้งในประเทศและต่างประเทศได้กล่าวว่ อาทิหลายท่านด้วยกัน ดังต่อไปนี้

สังัด อุกุรานันท์ (2527 : 274-275) กล่าวถึงบทบาทของครูผู้สอนไว้ว่า ครูผู้สอนในฐานะที่เป็นผู้ใช้หลักสูตรโดยตรงมีส่วนที่จะสนับสนุนให้การให้หลักสูตรภายในโรงเรียนมีประสิทธิภาพได้โดยทำการศึกษาหลักสูตรเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรที่ตนเองใช้อยู่อย่างชัดเจน ปรับปรุงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้มีความเหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น สอนให้ถูกต้องกับเจตนารมณ์ของหลักสูตร และพยายามคิดค้นหาวิธีการที่เหมาะสมหรือวิธีการที่มีประสิทธิภาพสำหรับการใช้หลักสูตรที่ตนเองเป็นผู้ใช้

บันลือ พุกพะวัน (2524 : 154-156) กล่าวถึงบทบาทของครูในฐานะผู้สร้างหลักสูตรไว้ว่า มีความจำเป็นอย่างมากที่ครูผู้สอนจะต้องมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร ในลักษณะให้ความร่วมมือที่จะตอบแบบสอบถาม สัมภาษณ์หรือวิจัยงานอันเกี่ยวกับหลักสูตรที่ใช้อยู่ หาโอกาสเข้าร่วมประชุมสัมมนา หรือเข้าสังเกตการณ์เกี่ยวกับเรื่องการจัดการเรียนการสอน โดยส่งมาเสมอ และศึกษาค้นคว้าความคิดเห็นหรือกล้าแสดงออกในด้านความคิดเห็นที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงหลักสูตรตามแต่โอกาสจะอำนวยหรือมีการทดลองและใช้หลักสูตรกันอย่างจริงจังพร้อมกับศึกษาหาจุดอ่อน จุดดีเด่นของหลักสูตรไว้สม่ำเสมอ และควรเสนอปัญหาความคิดเห็นในเรื่องจุดอ่อนของหลักสูตรไปยังเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ทราบและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรแก้ไขในโอกาสต่อไป

ในฐานะที่ครูเป็นผู้สร้างหลักสูตร มิได้หมายความว่า ครูจะต้องไปทำการสร้างหลักสูตรเองก็หาไม่ ครูมีบทบาทที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการสอนเด็กแต่ละวัน สภาพท้องถิ่นในชั้นบทที่จะสามารถจัดสิ่งใดให้กับผู้เรียนได้เหมาะสมกันหรือไม่ นับว่าเป็นประโยชน์เป็นแนวคิดในการสร้างหลักสูตรการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรตลอดจนการปรับปรุงวัสดุหลักสูตรได้เหมาะสมยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้การให้ข้อมูล ข้อคิดเห็น เสนอแนะการแก้ปัญหาจึงถือได้ว่าครูมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรเช่นกัน

บันลือ พุกพะวัน (2524 : 155-156) กล่าวถึงบทบาทของครูในฐานะผู้ใช้หลักสูตรว่า ครูควรใช้หลักสูตรสำหรับตรวจสอบเนื้อหาที่ได้กำหนดไว้แล้วว่ามีเหมาะสมกับวัยของผู้เรียนหรือไม่ หลักสูตรอาจเป็นที่อ้างอิงสำหรับตรวจสอบแผนการสอน แบบเรียนและอื่น ๆ ด้วย จุดมุ่งหมายของหลักสูตรน่าจะเป็นหลักใหญ่ของจุดประสงค์ทั่วไปแต่ละวิชาว่ามีความสอดคล้องหรือสนับสนุนจุดมุ่งหมาย

มากขึ้นเพียงใด และจำเป็นต้องปรับปรุงหลักสูตร ลดความมุ่งหวังของหลักสูตรลงบ้าง รวมทั้งหาทางปรับปรุงฝ่ายสอนให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น และในการเตรียมการสอนนั้นครูควรสร้างบทเรียนเพื่อปรับปรุงเนื้อหาที่ระบุในหลักสูตรแผนการสอน ตรวจสอบเนื้อหาให้ตรงกับจุดประสงค์ที่วางไว้ ประการสุดท้ายเรื่องของมโนทัศน์ ครูมีหน้าที่พัฒนาประสบการณ์ให้เกิดกับเด็กเท่านั้นหาใช่จะสร้างมโนทัศน์หรือความคิดรวบยอดได้ไม่ต้องพยายามสอนโดยใช้อุปกรณ์มีกิจกรรมการเรียนให้เด็กทำก็คงจะช่วยก่อให้เกิดประสบการณ์ได้

สมิทร คุชานุกร (2523 : 9) กล่าวถึงบทบาทของครูในการปรับปรุงหลักสูตรว่า เมื่อพิจารณาหลักสูตรในรูปขององค์ประกอบแล้ว จะมี 4 องค์ประกอบคือ ความมุ่งหมาย เนื้อหา การนำหลักสูตรไปใช้ และการประเมินผล

เมื่อพิจารณาหลักสูตรในแง่ของทฤษฎี และในแง่องค์ประกอบทั้งสี่จะเห็นได้ว่าการนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขบวนการที่จะทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติขึ้นมา การนำหลักสูตรไปใช้รวมถึงกิจกรรมหลาย ๆ อย่าง แต่กิจกรรมที่สำคัญที่สุดคือ การสอน หรืออาจกล่าวได้ว่า การสอนเป็นหัวใจของการนำเอาหลักสูตรไปใช้หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลมากน้อยขึ้นอยู่กับการสอนของครูเป็นส่วนใหญ่ ในขณะที่หลักสูตรต้องพึ่งการสอน การสอนก็ต้องพึ่งหลักสูตรเช่นกัน เพราะถ้าปราศจากหลักสูตรแล้ว การสอนก็ไม่สามารถจะดำเนินการไปอย่างมีระบบระเบียบและถูกต้องทาง หลักสูตรและการสอนจึงเป็นสิ่งที่คู่กัน

สันต์ ธรรมบำรุง (2525 : 168) กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้เป็นแนวทางที่จะนำหลักสูตร ซึ่งเปรียบเทียบกับเสมือนภาคทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติจะให้ได้ผลและมีประสิทธิภาพประสิทธิผลนั้นบุคคลที่สำคัญยิ่ง ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน และครูผู้สอนจะต้องศึกษาเข้าใจในตัวหลักสูตรอย่างถ่องแท้ ต้องรู้จักวิธีการขยายหลักสูตรมาสู่ชั้นเรียน หรือมาสู่เด็ก ๆ โดยการนำประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอน คู่มือครู แบบเรียน หนังสืออ่านประกอบคู่มือการวัดผล ถ้าครูสามารถทำประมวลการสอน โครงการสอน และแผนการสอนก็จะเป็นแนวทางในการนำหลักสูตรไปใช้อย่างได้ผลเพราะครูผู้สอนนั้น ได้มีโอกาสเตรียมตัวล่วงหน้าและทำให้การเรียนการสอนเป็นระบบระเบียบมากขึ้น

ธีรารัง บัวศรี (2504 : 199) ได้กล่าวถึงบทบาทของครูไว้ว่า วิธีดำเนินงานจากโรงเรียน วิธีนี้แทนที่จะเริ่มงานจากส่วนกลางหรือเบื้องบนลงไปกลับใช้วิธี เริ่มต้นจากเบื้องล่างขึ้นมา โดยหาทางให้ครูมีส่วนเกี่ยวข้องกับในการวางหลักสูตรด้วย เพื่อจะได้ทราบวัตถุประสงค์และปัญหาต่าง ๆ ของหลักสูตรแต่ต้น วิธีนี้นอกจากมุ่งแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ ของวิธีแรกแล้วยังอาศัยหลัก ต่าง ๆ ประกอบอีกดังต่อไปนี้

1. การปรับปรุงหลักสูตรหรือการวางหลักสูตรจะบังเกิดผลดีก็ต่อเมื่อความสามารถในด้านต่าง ๆ ของครูได้รับการปรับปรุงด้วย
2. ความสามารถในด้านต่าง ๆ ของครูจะเพิ่มสูงขึ้นได้ก็ต่อเมื่อครูมีส่วนในการพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ของหลักสูตร
3. การมีส่วนร่วมมีอิทธิพลในการกำหนดความมุ่งหมายในการเลือกปัญหาตั้งปัญหาและแก้ปัญหา รวมทั้งวัดผลงานที่ได้กระทำไปย่อมเป็นเครื่องประกันความก้าวหน้าของครู
4. การปฏิบัติงานร่วมกัน ย่อมช่วยให้เข้าใจซึ่งกันและกันดีขึ้น และช่วยให้สามารถกำหนดความมุ่งหมายและวิธีการร่วมกันได้

นักการศึกษาต่างประเทศ ได้กล่าวถึงบทบาทหรือการมีส่วนร่วมของครู ในการปรับหลักสูตร ให้สอดคล้อง กับสภาพของท้องถิ่น เช่น

Beauchamp อ้างถึงใน สัจด์ อูทรานันท์ (2527 : 307-308) ว่า อาณาเขตที่เหมาะสมของหลักสูตรนั้นจะอยู่ที่โรงเรียนแต่ละแห่ง กล่าวได้ว่า โรงเรียนแต่ละแห่งเป็นอาณาเขตที่เหมาะสมของหลักสูตรนั้นก็เนื่องจากชุมชนแต่ละแห่งนั้นมักจะมีสภาพปัญหาและความต้องการแตกต่างกัน นอกจากนี้ยังสามารถเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้โดยสะดวกอีกด้วย เพราะครูเป็นผู้ใช้หลักสูตรจึงสามารถปรับหลักสูตรให้ตรงกับความต้องการของชุมชนนั้นได้

ทฤษฎีของการสอนขึ้นอยู่กับทฤษฎีทางจิตวิทยา ว่า ด้วย พฤติกรรมและทฤษฎีทางปรัชญาว่า ด้วยตรรกวิทยาและญาณวิทยา ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. ทฤษฎีว่าด้วยการสอนในฐานะที่เป็นการเสริมสร้างความรู้ให้สมบูรณ์

ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นความสำคัญของพฤติกรรมของครูในฐานะที่เป็นผู้ให้ความรู้ความคิดเห็นแก่เด็ก วิชา ทำให้ครูมีบทบาทสำคัญคือในฐานะที่เป็นผู้ควบคุมการเรียนการสอนและในฐานะที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาหารือ และการแนะนำทางแก่เด็ก วิชา ฉะนั้นครูตามทฤษฎีนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ดีทั้งในด้านเนื้อหาวิชาที่สอน วิชาทั่วไปและวิชาครู นอกจากนี้ยังต้องเป็นผู้มีทักษะและวิธีสอนที่ดีด้วย

2. ทฤษฎีว่าด้วยการสอนในฐานะที่เป็นการให้แบบฉบับแก่เด็ก วิชา

ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นบทบาทของครูในฐานะที่เป็นผู้สืบต่อวัฒนธรรมและ เป็นผู้นำให้แก่เด็ก วิชา ฉะนั้นคุณสมบัตินี้ของครูในแง่นี้ควรจะเป็นผู้มีบุคลิกลักษณะที่ดีและมีความสามารถสูง

3. ทฤษฎีว่าด้วยการสอนในฐานะที่เป็นการวางเงื่อนไข

หมายความว่า การสอนเป็นการชี้ทางให้เด็ก วิชา เห็นว่า การปฏิบัติ เช่นไร เป็นสิ่งที่สมควร

หรือไม่สมควร ถ้าใครปฏิบัติในสิ่งที่ไม่สมควรจะได้รับผลอย่างไร ตลอดจนแนววิถีจะปรับปรุงหรือส่งเสริมการปฏิบัติ ที่ถูกต้องเหมาะสมแล้วจัดสิ่งที่ไม่เหมาะสมให้สิ้นไป

ทฤษฎีนี้ให้เห็นบทบาทของครูในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบต่อวัฒนธรรม ในฐานะที่เป็นสมาชิกของโรงเรียนและในฐานะที่เป็นผู้ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทำให้ครูจำเป็นต้องเป็นผู้มีความประพฤติทัศนคติ บุคลิกภาพและความรู้รอบตัวดี บทบาทและหน้าที่ของครู

ครูนั้นเป็น "ตัวเอก" ของขบวนการหลักสูตร ส่วนผู้ที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ นั้นทำหน้าที่เป็นผู้เขียนบทบาทเป็นผู้จัดฉากเวที ผู้กำกับการแสดงเป็นพระรอง ฯลฯ แต่ครูนั้นเป็นผู้แสดงนำเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุด หลักสูตรที่เขียนไว้ทั้งเล่มจะเป็นหลักสูตร โดยสมบูรณ์ก็ต่อเมื่อครู ได้นำจุดหมาย โครงสร้างและเนื้อหาสาระทั้งหมดเข้าสู่ห้องเรียน โดยแปรเป็นประสบการณ์ที่จัดขึ้นให้เหมาะสมกับสภาพของโรงเรียนและความต้องการของเด็ก

ดังนั้นผู้ที่ควรรู้หลักสูตรที่ดีที่สุดก็คือครู หากใช้วิธีการผู้ทรงคุณวุฒิคนใดไม่ได้ด้วยเหตุนี้อาจจะกล่าวได้ว่า หลักสูตร พ.ศ. 2503 นั้น ทั้งที่จุดหมายและเนื้อหาสาระดีตามสมควรแก่สภาพบ้านเมืองในขณะนั้น แต่ขบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้นั้นนับว่าล้มเหลวสาเหตุหนึ่งคงเป็นเพราะครูอยู่ห่างจากหลักสูตรมาก สิ่งที่อยู่ใกล้ชิดกับครูแทนหลักสูตรคือแบบเรียน ในเมื่อบุคลากรหลักที่ควรรู้จักหลักสูตรที่ดีที่สุดกลับกลายเป็นผู้รู้จักหลักสูตรน้อยที่สุดจึงไม่สงสัยว่าเหตุใดการใช้หลักสูตร 2503 จึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

เพื่อให้การใช้หลักสูตรใหม่นี้ประสบผลสำเร็จอันจะเป็นผลสะท้อนไปสู่เด็กไทยของเราจะเติบโตขึ้นเป็นผลเมืองที่มีคุณภาพ จึงควรจะได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของครูให้เข้าใจแจ่มแจ้งและพิจารณาไปปฏิบัติตามความเหมาะสมคือ (กรมวิชาการ 2521 : 5-6)

1. ครูจะต้องศึกษาทำความเข้าใจกับจุดหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตรใหม่ ให้เป็นที่เข้าใจแจ่มชัดกับทั้งจะต้องศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักสูตร หนังสือเรียน แผนการสอน ตลอดจนวัสดุหลักสูตรอื่น ๆ เพื่อจะได้เลือกใช้และแปลงไปสู่การสอนได้อย่างถูกต้องเหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นตลอดจนปัญหาและความต้องการของเด็ก
2. ศึกษาวิธีสอนต่าง ๆ เช่น การสอนแบบแก้ปัญหา ค้นคว้า อภิปราย การทำงานเป็นกลุ่ม สืบสวนสอบสวน ฯลฯ ให้เป็นที่เข้าใจแจ่มแจ้งและสามารถเลือกไปใช้สอนได้อย่างเหมาะสมกับจุดประสงค์และลักษณะเนื้อหาวิชา
3. ครูจะต้องเป็นผู้ที่ใส่ใจศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ทั้งนี้นอกจากจะเป็นการ

เน้นความรู้ให้แก่ตนเองเป็นคนทันต่อเหตุการณ์ สามารถนำเรื่องใหม่ ๆ มาคิดแปลงสอนเด็ก แล้วยังเป็นตัวอย่างที่ดีในการนำเด็กให้เป็นคนรักที่จะศึกษาหาความรู้อย่างไม่หยุดยั้งอีกด้วย

4. ทำการสอนทุกครั้งอย่างมีจุดหมาย ครูจะต้องรู้ผู้ตลอดเวลาว่าวิชาที่ตนกำลังสอนนั้น สอนโดยมีจุดประสงค์อะไร และจะต้องสามารถทำการวัดผล ประเมินผลได้ว่าการสอนนั้น ๆ ได้ผล ตามที่ตั้งจุดประสงค์ไว้หรือไม่ นักเรีขณ์มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามที่คาดหวังไว้หรือไม่เพียงใด และถ้ายังไม่ได้ผลตามที่คาดหวังจะต้องแก้ไขปรับปรุงที่ตรงไหน

5. ครูควรให้ความใกล้ชิดสนิทสนมกับเด็ก เอาใจใส่และสนใจต่อปัญหาของเด็กแต่ละคน เด็กมีความรู้สึกไวที่จะรับความรักหรือความไม่ใส่ใจของครู ถ้าครูลูบหลังเด็กหรือโอบไหล่เด็กในบางครั้งบางคราวนั้นครูไม่จำเป็นต้องพูดอะไรเลย เด็กจะรู้สึกอบอุ่นและรู้สึกใกล้ชิดสนิทสนมกับครูเป็นอย่างยิ่งและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแนวที่ครูชี้แนะ

นอกจากนี้แล้ว เจตคติของครูที่มีต่อเด็กและการแสดงออกของครูก็จะมีผลต่อการเรียนของเด็กเป็นอันมาก เช่น ครูที่ดูเด็กว่า "โง่" นั้น เป็นการบีบความคิดของเด็กที่มีต่อตัวเองไปในทางลบ เด็กจะมีความรู้สึกไม่เอื้อยไปอย่างนั้นจริง ๆ ใจคอก็หดหู่หดอยู่ในทางตรงกันข้าม ถ้าครูได้แสดงออกให้เด็กเห็นว่าเขาเป็นคนดี เป็นคนฉลาดเป็นหนักแน่น เด็กก็จะเกิดกำลังใจ และมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เป็นผลดีที่ส่งเสริมให้เด็กมีความมุ่งมั่นในการที่จะทำดีสมกับที่ครูมุ่งหวังไว้

6. การที่จะสอนให้เด็ก "คิดเป็น" นั้นครูจะต้อง "คิดเป็น" ด้วย ดังนั้นครูจะต้องฝึกฝนตนเองเป็นคนช่างสังเกต ช่างสงสัยว่าสิ่งนั้นสิ่งนี่ที่เป็นอย่างนั้น อย่างนี้เพราะอะไร ทำไม อย่างไร และศึกษาค้นคว้าหาคำตอบมาสำหรับคำถามเหล่านั้นเมื่อครูฝึกตนเองได้ "คิดเป็น" แล้วการฝึกเด็กก็จะกระทำได้โดยวิธีเดียวกันคือครูต้องหมั่นตั้งคำถาม ฝึกให้เด็กเป็นคนช่างสังเกตต่อสิ่งแวดล้อม และแนะให้ติดตามอย่างมีระบบ เช่น ฝนตกนั้นเกิดจากเมฆมารวมตัวกัน (ไม่ใช่เกิดจากกบร้อง) และเมฆนั้นก็มาจากไอน้ำ เป็นต้น

7. พยายามจัดห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่จะส่งเสริมการเรียนการสอน เช่น หารูปสวย ๆ มาติดไว้ในห้องบ้าง ตัดแปลงโซกซ้ายที่หนึ่งเด็กให้เป็นรูปต่าง ๆ เช่น วงกลมครึ่งวงกลม บ้างเพื่อไม่ให้เด็กเกิดความรู้สึกจำเจชินชา ถ้าจะให้ดียิ่งขึ้นครูควรจะให้เด็กช่วยกันแสดงความคิดเห็นว่าจะต้องจัดห้องเรียนอย่างไรก็จะเป็นการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น

8. จัดทำและใช้วัสดุอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและบทเรียน ตัวอย่างเช่น โรงเรียนบ้านทุ่งเสือโตน อำเภอกองคา จันทบุรี ครูสอนเรื่องการรักษาอนามัย โดยมีภาชนะดื่มน้ำประจำตัวนักเรียน ครูไม่จำเป็นต้องนำแก้วน้ำหรือถ้วยน้ำตามแบบเด็กใน

เมืองมาเป็นตัวอย่าง เพราะถ้าทำเช่นนั้นจะไม่เกิดประโยชน์อะไรเลยและคงไม่มีผู้ปกครองในถิ่นนั้นเดินทางไป-กลับยังตลาดที่ตัวอำเภอประมาณ 5-6 วัน เพื่อซื้อแก้วนํ้าหรือถ้วยนํ้า ถึงแม้จะไม่ต้องเสียค่าพาหนะเดินทางเพราะต้องเดินทางเท้า แต่ครูคงไม่สามารถปลุกใจให้ผู้ปกครองเห็นความสำคัญของภาชนะตม่นํ้าประจำตัวเด็กจนถึงกับทิ้งไว้ทิ้งนา 5-6 วัน ผลก็คือการสอนของครูก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเด็กได้ ในทางตรงกันข้ามถ้าครูกับนักเรียนจะช่วยกันคัดกระบอกไม้ไผ่ซึ่งมีอยู่ล้อมรอบโรงเรียนมาดัดแปลงเป็นถ้วยนํ้าการสอนของครูก็สัมฤทธิ์ผลนอกจากนั้นแล้วยังเป็นการช่วยให้เด็กเกิดแนวความคิดและอาจตัดแปลงวัสดุอื่น ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็กมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อชีวิตประจำวันของเขาได้อีกด้วย

9. เพื่อช่วยให้การเรียนรู้อมีความหมายต่อเด็กมากขึ้น นอกจากการจัดกิจกรรมและอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นดังกล่าวแล้ว ครูอาจจะจัดทำแบบฝึกหัดเพิ่มเติม หนังสืออ่านเพิ่มเติมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของท้องถิ่น ใช้ประกอบการสอนด้วย แบบฝึกหัดและอ่านหนังสืออ่านเพิ่มเติมเหล่านี้ในโรงเรียนขนาดใหญ่ที่มีครูมากวิสดุอุปกรณ์พร้อมก็อาจจะจัดทำขึ้นเองในระดับโรงเรียน ส่วนโรงเรียนขนาดเล็กก็อาจจะขอความร่วมมือจากหน่วยศึกษานิเทศก์ในท้องถิ่นของตนได้

10. ประการสำคัญที่สุดก็คือ ครูจะต้องรับทราบว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรหรือการเปลี่ยนแปลงหนังสือเรียนจะ ได้รับความหมาย ถ้าครูไม่เปลี่ยนวิธีสอนให้เหมาะสมกับนักเรียน สภาพท้องถิ่น ลักษณะเนื้อหาวิชา และจุดประสงค์ของการเรียนรู้ตามหลักสูตรใหม่ การปรับปรุงการสอนของครูมีความสำคัญเหนือกว่าการปรับปรุงหลักสูตรและหนังสือเรียน ดังนั้นครูจึงต้องเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงวิธีสอนของตนให้เหมาะสมและสอดคล้องกับปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว

นอกจากครูจะทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและศึกษาเทคนิควิธีการเกี่ยวกับการสอนแล้ว ครูควรตระหนักว่าหลักสูตรนี้มุ่งให้เด็กเรียนรู้อจากการสืบเสาะ ค้นคว้ามากกว่าการได้รับคำตอบจากครู เพราะการรู้จากการสืบเสาะค้นคว้า หรือทำมาแล้วกับมือเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากภายใน เป็นความรู้ที่ยั่งยืน ซาบซึ้งและมักจะอยู่กับเด็กตลอดไป แต่ความรู้ที่ได้จากการบอกนั้นมักจะลืมง่าย อาจเหมาะสำหรับไว้ตอบคำถามเอาคะแนนเท่านั้นไม่เลื่อมใสและมักไม่มีผลในทางนำไปปฏิบัติ ฉะนั้นหากทั้งครูผู้สอนและครูใหญ่ช่วยกันหาทางให้เด็กมีโอกาสดค้นคว้า สืบหาคำตอบเองได้มากเท่าใด ก็จะเกิดประโยชน์ต่อเด็กสมตามความมุ่งหมายของหลักสูตรใหม่นี้เท่านั้น เพียงแต่ว่าครูต้องคอยประดับประดาประคองอย่าให้เด็กสืบเสาะอย่างคนตาบอด แต่ให้สืบหาคำตอบด้วยความหวัง ด้วยความสนุกสนานอย่างมีทิศทาง ฉะนั้น สถานที่ อุปกรณ์ หนังสือ ยังมีมากยิ่งพร้อมเท่าใด การสอนแบบนี้ก็จะ

ประสบความสำเร็จมากขึ้นเท่านั้น

การวิจัยนี้ กล่าวถึง ขอบเขตของการปรับหลักสูตรประถมศึกษาที่ครูมีส่วนร่วมในการพัฒนา

หลักสูตรโดยแยกออกเป็น 3 ประเด็น สำคัญคือ

1. การปรับสร้างหลักสูตร
2. การปรับใช้หลักสูตร
3. การปรับวิธีการประเมินผล

ทั้ง 3 ประเด็นพอสรุปเป็นขอบเขตในการปรับหลักสูตร ได้ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของหลักสูตร
2. เนื้อหาวิชา
3. ความต่อเนื่องเชื่อมโยงสัมพันธ์ของเนื้อหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. แผนการสอน กำหนดการสอนและคู่มือครู
5. สื่อการเรียน
6. ความสอดคล้องของเวลากับแผนการสอนในหลักสูตร
7. การบูรณาการแห่งหลักสูตร
8. กระบวนการประเมินผล
 - การใช้แบบ ป.02
 - การทดสอบปลายภาคเรียน
 - การทดสอบปลายปี